

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1975

BRNO 1977

STŘÍBRNÝ POKLAD Z OBDOBÍ TŘICETILETÉ VÁLKY Z PORNIC

/ okr. Kroměříž /

Josef Bláha, OSSPOP, Olomouc

/ Obr. 45 /

Pod přírůstkovým číslem 359/63 je uložen v kroměřížském muzeu poklad stříbrných mincí z Pornic, k němuž se vztahují stručné nálezové údaje od morkovického vlastivědného pracovníka Josefa Přikryla.

Poklad byl nalezen v červenci r. 1963 při opravě dlažby v čp. 45 /majitel Jan Božák/ a to v prostoru předsíně. Josef Přikryl uvádí, že v nádobkách bylo uloženo přes 650 ks mincí, z nichž mnoho chybělo již při předání nálezu morkovickému muzeu /fondy muzea v Morkovicích byly převzaty v 60-tých letech kroměřížským muzeem/. V současné době činí počet dochovaných mincí 362 ks.

Spolu s mincemi byly odevzdány i zlomky keramiky, z nichž bylo možno téměř úplně rekonstruovat jednouchý hrnek, zůstalo však ještě několik fragmentů různých nádob. Rekonstruovaný hrnek /obr. 45 : 1/ je částečně očázený, vyroben pak je z plaveného, do žlutočervena vypáleného materiálu s lomem téže barvy. Zevnitř je opatřen tmavou, zelenohnědou glazurou, která na několika místech přetéká přes okraj vně. Na dně jsou stopy po odříznutí. Zlomek okraje /obr. 45 : 2/ pochází z jednouchého hrnce vypáleného do šeda a vyrobeného z materiálu obsahujícího příměs jemnějšího písku. Povrch je drsný. Další zlomek je ze dna míšovitě nádoby /obr. 45 : 3/, resp. talíře, vyrobeného z jemně plaveného a do červena vypáleného materiálu. Nádoba je opatřena zevnitř rozrušenou zelenou glazurou, na níž jsou glazurou světle žlutou naneseny soustředné kroužky nebo obloučky. Na dně jsou opět stopy po odříznutí. Dále byl nalezen zlomek výdutě šedé, tenkostěnné nádoby z jemnějšího materiálu s vleštovanou výzdobou a drobný zlomek výdutě žlutočervené nádoby vyrobené z materiálu, v němž je příměs jemného písku.

Z výsledku numizmatického zpracování vyplývá, že poklad byl ukryt na počátku čtyřicátých let 17. století. Přes polovinu celkového počtu mincí tvoří krejčary z mincoven v Brně a v Olomouci.

Zakopání pokladu lze vztáhnout k roku 1643, kdy v nedalekých Litencích leželo císařské vojsko generála Gallase a švédský generál Torstenson dobýval Kroměříž.

P o z n á m k a :

1 Za určení mincí děkuji dr. J. Šmerdovi z Numizmatického oddělení Moravského muzea v Brně.

Silberner Schatzfund aus dem Dreissigjährigen Krieg aus Pornice /Bez. Kroměříž/. Im Jahre 1963 wurde bei der Instandsetzung des Pflasters im Vorhaus des Hauses Nr. 45 in Pornice /Bez. Kroměříž/ ein Schatz silberner Münzen gefunden, der nun 362 Stück zählt. Geborgen wurde auch ein Teil der Begleitkeramik, von der man einen einfachen Topf fast komplett rekonstruieren konnte /Abb. 45 : 1/, von den übrigen Gefäßen blieben nur Bruchstücke erhalten /z. B. Abb. 45 : 2,3/. Nach der numismatischen Analyse und in Bezugnahme auf die historischen Berichte kann man das Eingraben des Schatzes zum Jahre 1643 legen, als der schwedische General Torstenson Kroměříž umlagerte und der kaiserliche General Gallas mit seinem Heer im unweiten Litence lag.

OBILÍ Z HRADU ROKŠTÝN U LUK NAD JIHLAVOU

/ okr. Jihlava /

František Kühn, Vysoká škola zemědělská, Brno

/ Obr. 46 /

Asi v roce 1962 našel Emil Coufal vzorek zuhelnatělého obilí při výzkumu zřícenin hradu Rokštýn, vedeném jeho otcem B. Coufalem. Nález je ze shořené, asi hospodářské části hradu z bočního traktu za třetím hradebním pásmem. Zrno bylo v malé okované nádobce z listnatého dřeva, v kovovém prstenci 10-12 cm širokém. Podle sdělení E. Coufala shořel hrad pravděpodobně při obléhání vojskem Matyáše Korvína v roce 1468. Vzorek jsem získal 1972 od nálezců na upozornění dr. I. Růžičky a podávám zde jeho botanický rozbor.

O pěstování polních plodin v minulosti na Jihlavsku nebyly dosud doklady, a proto je možno tento nález považovat za velmi důležitý. Nejbližší nálezy obilnin pochází ze Znojemska, z Moravského Krumlova a z Železných hor.

Vzorek z Rokštýna obsahuje zrno pšenice obecné /Triticum aestivum/, 15,45 g. Je v něm velký podíl drobných obilek. Obilky jsou zaoblených tvarů, poměrně ploché. Průměrná velikost /z 10 obilek/ je 4,44

x 2,96 x 2,05 mm, příklad větší obilky 5,1 x 3,4 x 2,5 mm, příklad štíhlejší obilky 5,3 x 2,8 x 2,0 mm, příklad drobné obilky 3,1 x 1,9 x 1,5 mm. Klíčky jsou velmi často vypadlé a leží samostatně ve vzorku. Mnoho obilek je naklíčených, s pupenem prodlouženým až na 4 mm, zčásti i se zachovanými prodlouženými kořínky. Sedm obilek bylo krátkých, soudkovitých, se zakrnělým klíčkem, pravděpodobně znetvořených snětí mazlavou /*Tilletia tritici*/. Příměsi : -- Žito seté /*Secale cereale*/ 66 obilek, 0,37 g. Obilky jsou většinou poměrně velké. Průměrná velikost je 5,90 x 2,07 x 1,80. Některé obilky jsou jakoby poněkud seschlé, snad nevyzrálé. -- Oves setý /*Avena sativa*/, 89 obilek, 0,32 g, obilky bez zachovaných pluch, průměrné velikosti 5,43 x 1,79 x 1,42 mm. Délka obilek je variabilní. -- Ječmen /dvouřadý?/, *Hordeum distichon?*/, 6 obilek, 0,06 g, pluchaté, poměrně malé obilky, velikosti 5,5 x 2,9 x 2,7 mm. -- Plevel /čekem 0,1 g/ : -- Jílek mámivý /*Lolium temulentum*/ 6 obilek, 0,04 g, velikost obilek 4,07 x 1,73 x 1,43 mm, koukol /*Agrostemma githago*/ 27 semen, velikost 2,1 x 2,0 x 1,9. Osemení je většinou odpadlé. Některá semena jsou naklíčená. -- Knotovka bílá? /*Silene alba*?/ 5 semen, zachován jen klíček s perispermem, velikost 1,2 x 1,2 x 1,0 mm. -- Svízel přítula /*Galium aparine* subsp. *aparine*/ 3 nažky velikosti průměrně 1,97 x 1,80 x 1,40 mm. -- Svízel nepravý /*Galium aparine* subsp. *spurium*/ 6 nažek průměrné velikosti 1,45 x 1,20 x 1,00. -- Rdesno svlačcovité /*Polygonum convolvulus*/ 1 nažka velikosti 2,7 x 2,2 x 2,2 mm. -- Šťovík menší /*Rumex acetosella*/ 1 vnitřek nažky velikosti 0,8 x 0,6 x 0,5 mm. Merlík bílý /*Chenopodium album*/ 6 nažek průměrné velikosti 1,08 x 0,98 x 0,60 mm. Chrpa polní /*Centaurea cyanus*/ 1 nažka velikosti 2,6 x 1,0 x 0,8 mm. -- Kapustka obecná /*Lapsana communis*?/ 1 nečelá nažka.

Obilí je s největší pravděpodobností místního původu, nebylo dovezeno z větší vzdálenosti. Svědčí proto jednak poměrně malá velikost obilek pšenice, naklíčené obilky a příměs ovsa.

L i t e r a t u r a :

Tempír Z. : Archeologické nálezy zemědělských rostlin a plevelů v Čechách a na Moravě. In : Vědecké práce Československého zemědělského musea 1968.

Getreide aus der Burg Rokštýn bei Luka nad Jihlavou /Bez. Jihlava/. E. Coufal fand bei einer Grabung in den Ruinen der Burg Rokštýn ein kleineres hölzernes verkohltes Gefäß mit verkohltem Getreide. Es ist der erste Fund von verkohltem Getreide aus der weiteren Umgebung von Jihlava. Das Getreide verkohlte wahrscheinlich im Jahre 1468 bei dem Brand der Burg bei der Belagerung durch M. Korvin. Der Fund enthält 15,45g *Triticum aestivum*/ mit einem grossen Anteil von kleinen Körnern, $\varnothing 4,44 \times 2,96 \times 2,05$ mm, und mit einigen Körnern, welche wahrscheinlich durch *Tilletia tritici* verunstaltet waren/, 0,37 g *Secale cereale*, 0,32 g *Avena sativa*, 6 Körner *Hordeum distichon?*/, und Unkräuter : *Lolium temulentum*, *Agrostemma githago*, *Silene alba* /?/, *Galium aparine* subsp. *aparine*, *G. a.* subsp. *spurium*, *Polygonum convolvulus*, *Rumex acetosella*, *Chenopodium album*, *Centaurea cyanus*, *Lapsana communis*. Nach der Beimengung von *Lolium temulentum* dürfte es sich um Sommergetreide handeln. Für Weizenanbau ist die Umgebung von Jihlava wenig geeignet, die Jahresmitteltemperatur ist in Jihlava 7,0°C.

PRVNÍ NÁLEZ MERUŇKY /*ARMENIACA VULGARIS* LAM./

V O L O M O U C I

/ okr. Olomouc /

Emanuel O p r a v i l , AÚ ČSAV Brno

Při archeologickém výzkumu staveniště obchodního domu Prior v Olomouci, v historickém jádru města v těsném sousedství kostela sv. Mořice, získal vedoucí tohoto výzkumu J. Bláha početnou kolekci rostlinných zbytků. Olomouc se tak zařadila k nemnoha městům, ve kterých se aspoň z části realizoval zevrubnější archeologický průzkum středověkých objektů. Rozšířila se síť nálezů rostlinných makrozbytků, především semen a plodů kulturních plodin i plevelů, které nás svérázným způsobem informují o stavu tehdejší zemědělské výroby. Okrajově upozorňují aspoň na jednu zajímavou skutečnost. V písemných pramenech se u nás jen výjimečně objevují zmínky o prosu. V důsledku toho je také v novějších historických dílech - z 19. i 20. století - zabývajících se středověkým zemědělstvím, uváděno proso obvykle jako druhořadá plodina. Veškeré nové výzkumy historického jádra našich středověkých měst však dokazují, že po celý středověk bylo proso zcela všední obilninou. Objevovalo se především na jídelníčku chudších vrstev.

V Olomouci se však podařilo učinit mimořádně významný nález ovocné plodiny, dosud ve střední Evropě ve fosilním stavu jen ojediněle zaznamenané - meruňky /*Armeniaca vulgaris*/. V jámě č. 2, jejíž výplň J. Bláha kladl na konec 16. stol., byla nalezena pecka meruňky /velikosti 19,4 x 9,1 x 15,4 mm/. Protože obchod přepravuje sušené meruňky bez pecek, můžeme u našeho nálezů vyslovit dohad o možnosti jeho autochtonity - klimatické poměry Olomouce i blízkého okolí dovolují její pěstování bez potíží. Musíme litovat skutečnost, že v důsledku rychlého tempa výstavby nebyla dána možnost odběru většiny kvantů výplně jámy k paleobotanické analýze.

V celém nálezovém souboru z areálu v sousedství kostela sv. Mořice patří jáma č. 2 k nejmladším, ostatní jsou starší a k nálezům meruňky u nich již nedošlo. Tento poznatek odpovídá také našim dosavad-

Obr. 46

Luka nad Jihlavou / okr. Jihlava/. Hrad Rokštýn. Rostlinné zbytky. 1 pšenice obecná /zepředu, zezadu, z boku, zdola, klíček, naklíčený klíček, sněživé? zrno/ ; 2 žito seté ; 3 ječmen /dvouřadý/ ; 4 oves setý ; 5 jilek mámivý ; 6 svízel přítula ; 7 svízel nepravý ; 8 merlík bílý ; 9 kroupy /celé semeno a vnitřek/ ; 10 rdesno svažcovité ; 11 chrpa polní ; 12 šťovík menší /vnitřek nažky/. - Burg Rokštýn. Pflanzenüberreste. 1 gemeiner Weizen /von vorne, von hinten, von der Seite, von unten, Keimling, angekeimter Keimling, von Brandpilzen? angefallenes Korn/ ; 2 Roggen ; 3 zweizeilige Gerste ; 4 Saathafer ; 5 Taumelteleh ; 6 Klebkraut ; 7 Labkraut ; 8 weisser Gänsefuß ; 9 Kornrade /Ganzer Samen und Inneres / ; 10 Windenknöterich ; 11 Kornblume ; 12 kleine Sauerampfer /Nüsscheninneres/.

P Ř E H L E D V Ý Z K U M Ů 1 9 7 5

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : Doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : nádobka z velatického žárového hrobu ze Šlapanic
Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejně